

NIEUWS UIT DE FRIESE NATUURTERREINEN

Staatsbosbeheer-Fryslân, Vereniging Natuurmonumenten en Vereniging It Fryske Gea berichten over ontwikkelingen in de Friese natuurterreinen

VOSSEN ROND HET LAUWERSMEER

Vossen in en rond natuurgebied het Lauwersmeer vormen regelmatig het onderwerp van discussie. Daaruit komt duidelijk naar voren dat de komst van de Vos als grondpredator een invloed heeft gehad op het ecosysteem van het Lauwersmeer. Ook in de omgeving van het Lauwersmeer is sprake van verschillende invloeden. Staatsbosbeheer is zich als beheerder van het Lauwersmeer bewust van de 'vossenproblematiek' en wil voor de komende jaren een strategie ontwikkelen hoe daar in samenwerking met betrokkenen mee om te gaan. Als eerste stap heeft zij opdracht gegeven aan het ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Altenburg & Wymenga bv om een inventarisatie uit te voeren van de eventuele ecologische problemen in de directe omgeving van het Lauwersmeer en een handreiking te doen voor eventuele maatregelen.

staatsbosbeheer

Omstreeks 1984 heeft de Vos zich in het Lauwersmeergebied gevestigd. Ondanks bejaging (vooral in de Marnerwaard en in de periferie van Staatsbosbeheerterreinen) heeft de soort in de periode 1984-91 het gehele gebied gekoloniseerd en is het aantal burchten toegenomen. Vanaf in 1994 is het aantal burchten in het Lauwersmeer min of meer constant. De broedvogelbevolking van het Lauwersmeer is o.a. als gevolg van de Vos veranderd: de grotere bodembroeders zijn in aantal afgenomen en sommige soorten zijn als broedvogel verdwenen. Voor steltloperweidevogels moet hierbij de kanttekening worden gemaakt dat ook zonder predatie door Vossen de dichtheden zouden zijn afgenomen als gevolg van voortgaande verruiging (met o.a. Riet, Kruiptwilg en Duindoorn) van de beweide platen. De komst van de Vos heeft deze afname in belangrijke mate versneld.

Vanaf ongeveer 1988 is de wijde omgeving van het Lauwersmeer door de Vos gekoloniseerd. In toenemende mate worden ook hier burchten gevonden. Het Lauwersmeer heeft daarbij waarschijnlijk als brongebied gefunctioneerd. Kolonisatie en herkolonisatie van gebieden rond het Lauwersmeer is met name vastgesteld in piekjaren van de Veldmuis. Dit suggereert dat Vossen in dergelijke jaren meer jongen produceren of dat de jongen na het zelfstandig worden beter overleven en vervolgens na het inzakken van de veldmuizenpopulatie in verhevigde mate uitzwermen en nieuwe gebieden koloniseren. In alle gevallen leidde (hernieuwde) vestiging van de Vos tot het vrijwel verdwijnen van in kolonies broedende pioniersoorten en een afname van de steltloperweidevogels.

Het rapport van Altenburg & Wymenga over de vossenproblematiek in het Lauwersmeer brengt niet alleen de feitelijke problemen dan wel gevolgen van de vossenpopulatie rond het Lauwersmeer in kaart, maar geeft ook aan welke denkbare maatregelen er zijn - in de sfeer van inrichting en beheer - om de invloeden van Vossen te kunnen beheersen. Predatie en verstoring van bodembroedende vogels in en om het Lauwersmeer kan bijvoorbeeld worden verminderd door hoge boezemwaterpeilen in het Lauwersmeergebied langer vast te houden, een verhoging van de begrazingsdruk door grote grazers en Staatsbosbeheerterreinen, verwijdering van kades en zanddepots midden op de centrale platen om vestiging van Vossen te voorkomen en isolatie van broedplaatsen van kwetsbare broedvogels (door plaatsing van schrikdraad). Ook afschot van Vossen wordt genoemd als een mogelijkheid die open staat, waarvoor echter geldt dat dit alleen zinvol is wanneer de maatregel effectief wordt ingezet.

Bron: Beemster N. & J.L. Mulder 2002. De vossenproblematiek rond het Lauwersmeer: een verkenning. A&W-rapport 332. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv, Veenwouden.

25 JAAR REEËNTELLINGEN IN DE ALDE FEANEN!

De Alde Feanen is het grootste laagveenmoeras op het Friese vasteland, grotendeels in eigendom en beheer bij It Fryske Gea. Het natuurreservaatdeel is momenteel zo'n 2.300 hectare groot en is aangewezen als Vogelrichtlijngebied en Wetland en staat bovendien op de nominatie om Nationaal Park te worden. Vanaf het begin van de jaren '60 heeft zich in dit gebied rondom Earnewâld een reewildpopulatie gevestigd en weten uit te breiden. Bejaging van deze populatie heeft sindsdien nooit plaats gevonden. Vanaf 1979 worden de reeën in dit gebied geteld. Met de gegevens van de voorjaarsstelling van 2003 is er nu dus een 25-jarige reeks van redelijk tot goed vergelijkbare gegevens, waaruit blijkt dat deze populatie zich prima heeft weten te handhaven zonder menselijk ingrijpen.

Zes telgebieden worden jaarlijks rond de 15^e van april driemaal geteld door in totaal zo'n 25-30 verschillende mensen. Tijdens de telling worden waarnemingen van reeën op kaart ingetekend met een nummer dat op een formulier wordt ingevuld. Na afloop van de tellingen worden de waarnemingen in de verschillende telgebieden met elkaar vergeleken, aangevuld of afgestreept en aldus gecorrigeerd tot een realistisch totaal aantal. Zoogdierkenner Tsjibbe de Jong heeft naast deze populatie-

tellingen gedurende diverse jaren van 1979 t/m 2003 het reeënvalwild bijgehouden, oftewel de gestorven en omgekomen dieren.

Resultaten

In tabel 1 staan del resultaten van de reeëntellingen in de periode 1979 t/m 2003 opgesomd. Over deze resultaten valt veel te vertellen. Zo veel, dat we hebben besloten hier in een volgende Twirre meer aandacht aan te besteden. Kortom: wordt vervolgd!

Tabel 1. Resultaten van de reewildtelling in de Alde Feanen van 1979 t/m 2003. Legenda: Min. = minimumstand, D/100 ha = dichtheid per 100 ha leefgebied (vóór 1984 ca. 3.500 ha, 1984 t/m 1986 ca. 3.750 ha (ook het gebied ten zuiden Wide le meegeteld) en hoogstwaarschijnlijk vanaf 1987 ca. 2.750 ha), B:G = geslachtsverhouding bok:geit, K:V = verhouding volwassen dieren / kalveren + dieren < 1 jaar (kalf + dier < 1 jaar : volw.), valw. = valwild totaal 1 mei t/m 1 mei (dus valwild 1996 = 1 mei 1996 - 1 mei 1997), Valw:Min = valwild : minimumpopulatie, oftewel aantal dode dieren per levend dier.

	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
Min.	-	129	154	117	143	189	130	207	119	126	115	111	125
D/100 ha	-	3.7	4.4	3.3	4.1	5.4	3.5	5.5	3.2	4.6	4.2	4.0	4.5
B:G	-	1.9	2.6	1.2	1.2	1.8	2.2	1.7	1.8	1.9	1.3	1.2	1.5
K:V	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Valw.	38	16	37	55	44	75	66	-	-	-	-	54	55
Valw.:Min.	-	0.12	0.24	0.47	0.31	0.40	0.51	-	-	-	-	0.49	0.44

	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03
Min.	96	145	145	128	120	120	143	124	125	136	107	112	127
D/100 ha	3.5	5.3	5.3	4.6	4.4	4.4	5.2	4.5	4.5	4.9	3.9	4.1	4.6
B:G	1.7	1.3	1.3	1.1	1.7	2.2	2.1	1.8	1.9	2.5	1.8	1.2	1.7
K:V	-	-	-	-	-	-	6.8	5.9	4.5	3.5	6.7	10.6	5.6
Valw.	52	49	19	23	35	16	34	36	34	17	28	-	-
Valw.:Min.	0.54	0.34	0.13	0.18	0.29	0.13	0.24	0.29	0.27	0.13	0.26	-	-

Sietske Rintjema

DE DAGVLINDERS EN ZWEEFVLIEGEN VAN GRIEND

Het Waddeneiland Griend valt onder de Natuurbeschermingswet en is onderdeel van het Staatsnatuurmonument Waddenzee. Het eiland wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten en is gedurende het gehele jaar gesloten voor publiek. Om hier op toe te zien en voor het uitvoeren van diverse (monitoring)werkzaamheden wordt het eiland gedurende de zomermaanden bewoond door vogelwachters, in opdracht van Natuurmonumenten. Zij investeren hun tijd grotendeels met het in kaart brengen van de vogelbevolking van het eiland. Daarnaast wordt ook gekeken naar de overige fauna van het eiland. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om neteldieren, weekdieren, gelede wormen, geleedpotigen, kraakbeenvissen, beenvissen en zoogdieren. De volledigheid van deze inventarisaties staat vaak onder druk van de beschikbare tijd. Toch werden tijdens het bewakingsseizoen van 2002 voldoende gegevens verzameld om te spreken van een nagenoeg volledig overzicht.

Vereniging
Natuurmonumenten

Dagvlinders

In het bewakingsseizoen van 2002 werden 11 soorten dagvlinders vastgesteld (tabel 1). Het betreft alle soorten die gerekend worden tot de algemene tot uiterst algemene stand- en trekvlinders. Daarvan is de Argusvlinder een nieuwe soort voor Griend. Het totale aantal soorten dagvlinders dat op Griend is vastgesteld komt daarmee op 19. De Heivlinder staat op de Rode Lijst Dagvlinders en geldt als een gevoelige soort die sinds 1991 in Nederland sterk in aantal achteruit is gegaan. Op Griend is een kleine populatie aanwezig. De laatste jaren worden in juli/augustus tot maximaal enkele tientallen exemplaren geteld. In 2002 bleef het echter bij slechts twee waarnemingen op 24 en 25

Tabel 1. Maandmaxima van dagvlinders op Griend in 2002.

Soort	Totaal aantal waarneemdagen	April	Mei	Juni	Juli
Zwartspriddikkopje	10	0	0	0	3
Klein koolwitje	20	1	2	0	10
Citroenvlinder	1	0	1	0	0
Kleine vuurvlinder	1	0	0	0	1
Icarusblauwtje	3	0	0	3	0
Atalanta	30	0	1	4	2
Distelvlinder	29	0	1	3	2
Dagpauwoog	4	1	0	0	1
Kleine vos	18	1	0	2	4
Argusvlinder	1	0	0	0	1
Heivlinder	2	0	0	0	1

juli van een enkel exemplaar. Mogelijk dat het slechte weer in de laatste week van juli van invloed is geweest op de lage aantallen. Bovendien vliegt de soort laat en worden normaliter de hoogste aantallen pas in augustus bereikt. Van twee soorten zijn rupsen gevonden. Op een bloeiende radijs zaten op 17 juni zes rupsen van het Klein koolwitje. Op 26 juni zaten ongeveer 400 rupsen van de Kleine vos op een bosje Grote brandnetels. Tabel 1 geeft de maandmaxima van de waargenomen soorten. Het betreft hier werkelijk getelde aantallen; er is dus geen gebruik gemaakt van extrapolaties.

Zweefvliegen

De Voorlopige atlas van de Nederlandse zweefvliegen (1998) vermeldt 13 soorten zweefvliegen voor Griend. Nadien zijn daar nog zes soorten aan toegevoegd. Tussen 12 april en 16 juli 2002 werden op Griend 17 soorten gevonden, waarvan acht soorten nieuw zijn voor Griend. Het totale aantal zweefvliegen dat is vastgesteld op Griend komt daarmee op 27. Tabel 2 geeft een overzicht van zweefvliegen, door de tijd vastgesteld op Griend.

Klein koolwitje

foto:

Tabel 2. Zweefvliegen op Griend.

Soort	Voor 1950	1950-80	1991	2002
<i>Episyrphus balteatus</i>		+	+	+
<i>Eristalinus aeneus</i>				+
<i>Eristalinus abusiva</i>		+	+	
<i>Eristalinus horticola</i>		+		
<i>Eristalinus pertinax</i>		+	+	+
<i>Eristalinus tenax</i>				+
<i>Eupeodes corollae</i>		+	+	+
<i>Eupeodes lapponicus</i>		+	+	
<i>Eupeodes latifasciatus</i>		+	+	
<i>Eupeodes lundbecki</i>				+
<i>Eupeodes luniger</i>		+	+	
<i>Helophilus pendulus</i>				+
<i>Helophilus trivittatus</i>	+		+	+
<i>Melanostoma mellinum</i>			+	+
<i>Meliscaeva auricollis</i>			+	+
<i>Platycheirus albimanus</i>				+
<i>Platycheirus clypeatus</i>	+			
<i>Platycheirus peltatus</i>		+	+	
<i>Platycheirus scambus</i>			+	
<i>Scaeva pyrastris</i>		+	+	+
<i>Scaeva selenitica</i>				+
<i>Sphaerophoria rueppelli</i>			+	
<i>Sphaerophoria scripta</i>		+	+	+
<i>Syrirta pipiens</i>				+
<i>Syrphus ribesii</i>			+	+
<i>Syrphus torvus</i>				+
<i>Syrphus vitripennis</i>			+	
Aantal soorten	2	11	17	17

Bron: Lutterop D. & G. Kasemir 2002. Griend, vogels en bewaking 2002. Rapport Vereniging Natuurmonumenten, 's-Graveland.